

**Selekcja gmin na terenie których mogą występować potencjalni beneficjenci
Programu Integracji Społecznej realizowanego w ramach Poakcesyjnego Programu
Wsparcia Obszarów Wiejskich (PPWOW)**

1. Założenia

W wyniku wcześniejszych dyskusji zdecydowano, że Program obejmie 500 jednostek gminnych wyróżniających się niskim poziomem rozwoju społeczno – gospodarczego oraz występowaniem kumulacji problemów społecznych, strukturalnych i trudnościami w zakresie dostosowania się do funkcjonowania w ramach gospodarki rynkowej. Ze względu na to, że Program przygotowany został z intencją aktywizacji społecznej i instytucjonalnej obszarów wiejskich w dalszych pracach pominięto całkowicie gminy miejskie i skupiono się na zbiorze 2172 gmin wiejskich i tzw. miejsko-wiejskich.

Wyjaśnienia wymaga specyfika polskiego podziału administracyjnego na poziomie gmin. Otóż w podziale tym występują trzy rodzaje jednostek: gminy miejskie (obejmujące wyłącznie obszary miasta), gminy wiejskie (obejmujące obszary wsi) oraz tzw. gminy miejsko-wiejskie, które obejmują miasto – z reguły siedzibę władz – oraz sąsiednie wsie. Jednocześnie w polskim podziale administracyjnym „miasto” stanowi jednostkę osadniczą, która na drodze decyzji administracyjnej uznana została za miasto (pozostałe jednostki osadnicze stanowią wsie). W wielu innych krajach uznanie jednostki osadniczej za miasto związane jest bezpośrednio z jednym kryterium: liczbą mieszkańców, choć w każdym kraju

liczba ta jest różna. Specyfika administracyjnego nadania (i odebrania) statusu miasta występująca w Polsce prowadzi do sytuacji paradoksalnych. Istnieją jednostki mające status miasta bardzo małe, często o przewadze charakterystycznej dla wsi funkcji rolniczej, a jednocześnie występują wsie o relatywnie dużej liczbie mieszkańców. Parę miast w Polsce ma liczbę mieszkańców mniejszą niż 1 tys. (np. Wyśmierzyce – 921, Suraż – 985). Jednocześnie przeciętna liczba mieszkańców jednej wsi szacowana¹ jest na ok. trzysta osób, ale istnieje wiele wsi posiadających więcej niż 1 tys. mieszkańców a niewielka ilość powyżej 3 tys. mieszkańców. Charakterystyczne jest, że jedna z ostatnich decyzji nadających status miasta (2003 rok) dotyczyła miejscowości Tarczyn, który będąc jeszcze wsią miał 3845 mieszkańców.

Wśród gmin objętych analizą 1/3 stanowią gminy miejsko-wiejskie a 2/3 gminy wiejskie. Miasta stanowiące integralną część gminy miejsko-wiejskiej to w ogromnej większości miasta małe i bardzo małe, zdarzają się jednak takie jednostki gminne, w których waga miejscowości mającej status miejski jest dominująca. Z tego względu jako jedno z kryteriów wyboru gmin przyjęto wielkość miasta w gminach wiejsko-miejskich, o czym mowa będzie w dalszej części opracowania.

Jako bardzo istotne założenie przyjęto, aby wszystkie wskaźniki empiryczne miały charakter zobiiektywizowany, były dostępne w statystyce oficjalnej GUS lub innych instytucji albo też były tworzone w oparciu o jasne, łatwo sprawdzalne kryteria. W miarę możliwości starano się, aby wskaźniki te były zestawiane systematycznie co określony interwał czasu. Interwał zestawiania wskaźników nie mógł jednak być określony jako wspólny dla wszystkich, gdyż np. frekwencja w wyborach prezydenckich zestawiana jest rzadziej (co wynika z długości kadencji) niż dane związane z rynkiem pracy, finansami gminnymi itp. Możliwość powtórzenia procedury wyboru jednostek gminnych w oparciu o identyczne

¹ Liczba ta jest trudna do jednoznacznego określenia ze względu na nieostrość pojęcia „wieś”, różnice liczby podawane w literaturze są wynikiem różnic między (zmieniającą się) liczbą sołectw, miejscowości

kryteria jednak po upływie pewnego czasu (na danych późniejszych) pozwoli na obserwację zmian pozycji gmin objętych projektem w rankingu stanowiącym podstawę obecnego wyboru. W ten sposób przedstawiona procedura może w przyszłości stanowić element oceny ex-post efektywności projektu. Pamiętać jednak trzeba, że wartość diagnostyczna efektywności projektu poprzez analizę zmian pozycji w rankingu poszczególnych jednostek może być jedynie informacją uzupełniającą inne elementy jego oceny, nie będzie bowiem możliwe określenie, czy zmiany te zaszły w wyniku działania projektu czy też z innych przyczyn (np. zmian w zasadach polityki regionalnej).

2. Zmienne służące do wyboru 500 jednostek gminnych, w których zlokalizowany zostanie program

Dla wyboru gmin o szczególnie trudnej sytuacji w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego zdecydowano przyjąć 5 kryteriów:

- a. Niekorzystne położenie względem zewnętrznych rynków (peryferyjność położenia);
- b. negatywną charakterystykę struktury demograficznej;
- c. niekorzystną charakterystykę struktury gospodarczej;
- d. wysoki stopień występowania problemów sfery społecznej, w tym również aktywności społecznej;
- e. w przypadku gmin miejsko-wiejskich wyeliminowanie takich jednostek, w których waga rynku miejskiego jest znacząca.

Dla wymienionych zmiennych dobrane zostały następnie wskaźniki empiryczne.

Uzasadnieniem dla uwzględnienia cechy położenia jest fakt, że wszystkie badania różnicowania przestrzennego prowadzone w agregacji gminami pokazują wzrost znaczenia

dla gospodarki lokalnej gmin wiejskich sąsiedztwa rynku miejskiego, zwłaszcza dużych miast o znaczeniu regionalnym. Przekształcenia struktur społeczno-gospodarczych w rejonie oddziaływania takich ośrodków w ostatnich latach stały się szybsze. Zaznaczył się również proces semiurbanizacji, polegający na migracjach z miast w sfery podmiejskie zamożnych grup ludności miejskiej i powstawania w otoczeniu miast osiedli skupiających luksusowe rezydencje. Również w przypadku migracji w przekroju wieś – wieś dostrzega się proces koncentracji ludności w strefach podmiejskich i symptomy depopulacji obszarów peryferyjnych w układach regionalnych.

Uwzględnienie w analizie przestrzennej zróżnicowania struktur demograficznych uzasadnia fakt, że struktury te kształtują się w związku ze strukturą gospodarczą i społeczną w długim okresie czasu. W Polsce występują obszary wiejskie o względnie korzystnych i zrównoważonych strukturach demograficznych oraz obszary daleko posuniętych deformacji tych struktur. Deformacje te związane były między innymi z wysoce selektywnym, długotrwałym procesem nasilonych migracji w przekroju wieś – miasto z silnie ujemnym saldem dla wsi. Efektem tych procesów było „wyplukiwanie” z części terenów wiejskich ludności lepiej wykształconej, młodej (co sprzyjało starzeniu się demograficznemu) oraz zachwianie proporcji według płci w rocznikach matrymonialnych. W skrajnych przypadkach mówić można o występowaniu symptomów wyludniania się obszarów wiejskich oraz deformacji tych elementów struktury ludności, które decydują o zdolności przyszłej reprodukcji demograficznej.

Zróżnicowanie przestrzenne struktur gospodarczych obszarów wiejskich związane jest z bardzo wieloma czynnikami i posiada głębokie konsekwencje dla warunków życia mieszkańców. W pierwszym rzędzie wspomnieć trzeba o tym, że przeważająca część obszarów wiejskich charakteryzuje się nadmiernym udziałem w gospodarce funkcji rolniczej. W regionach w których funkcja rolnicza oparta jest o gospodarstwa drobne (rodzinne)

występuje znaczne przeludnienie agrarne (obecnie niemożliwe do określenia na podstawie danych statystyki masowej)². Wysokie przeludnienie agrarne skorelowane jest z małym średnim obszarem gospodarstwa oraz wysokim udziałem rolnictwa w lokalnych strukturach gospodarczych. W tych regionach, w których występuje duży udział sektora gospodarstw wielkoobszarowych (głównie popegeerowskich), opartych o pracę najemną, skala przeludnienia agrarnego jest relatywnie mniejsza, jednak występują znaczne nadwyżki siły roboczej w postaci bezrobocia jawnego (rejestrowanego).

Obecnie na czoło problemów struktur gospodarczych na obszarach wiejskich wysuwają się kwestie związane ze: słabo rozwiniętą strukturą funkcji gospodarczych, rynku pracy w układzie lokalnym oraz związanego z tym bardzo wysokiego zatrudnienia rolniczego (zarówno mierzonego udziałem rolnictwa w zatrudnieniu jak i wielkością zasobów pracy rolnictwa na 100 ha użytków rolnych) a także lokalnej przedsiębiorczości pozarolniczej. W tym ostatnim przypadku pozyskanie wiarygodnych danych zarówno o zatrudnieniu pozarolniczym jak i ilości pozarolniczych podmiotów gospodarczych (zwłaszcza w agregacji gminami) jest niemożliwe, w związku z czym istnieje konieczność korzystania ze wskaźników pośrednich.

Kwestie społeczne na wsi to przede wszystkim konsekwencje słabo rozwiniętych struktur gospodarczych, czego rezultatem jest ich niewydolność w dostarczaniu mieszkańcom dochodów z pracy. W tych kategoriach rozumieć można problemy biedy na wsi, one również tkwią u podstaw procesów określanych jako marginalizacja i wykluczanie społeczne. Łagodzeniu skutków tych zjawisk służy system pomocy społecznej. Ale problemy społeczne wsi to również niska aktywność mieszkańców wsi, braki w wyposażeniu oraz

² Ostatnie wiarygodne badania bezrobocia w formie ukrytej w sektorze rolnictwa rodzinnego, których wyniki możliwe były do analizy w agregacji gminami, przeprowadzono w 1996 roku przy okazji Powszechnego Spisu Rolnego. Wykazał on, że przy obecnych (w okresie badań) strukturach agrarnych przerosty zatrudnienia w rolnictwie wynosiły ok. 20 % zatrudnienia rolniczego i były silnie zróżnicowane przestrzennie).

jakości świadczonych usług przez infrastrukturę społeczną (system szkolny, przedszkola, system permanentnego kształcenia, służby zdrowia, instytucji kultury itp.).

Przełamaniu tak określonych problemów społecznych wsi służyć winny instytucje służące samoorganizacji społeczności lokalnych, głównie tzw. instytucje pozarządowe, jednak z jednej strony brak jest wiarygodnych źródeł informacji o ilości tych instytucji (zwłaszcza w agregacji gminami) z drugiej – wiele badań pokazuje, że część z nich, choć występuje w bazach danych, w rzeczywistości nie prowadzi działalności.

Zgodnie z sugestiami stanowiącymi wnioski z wcześniejszej dyskusji uznano, że ze względu na specyficzny charakter gmin miejsko-wiejskich zbiór jednostek spośród których wytypowane zostanie 500 gmin lokalizacji programu ograniczony zostanie do takich, w których ludność miast nie przekracza 4 tys. Oznacza to, że wybór dokonywany został w rzeczywistości nie spośród 2172 jednostek, ale ze zbioru pomniejszonego o 358 jednostek (16,5 % zbiorowości). Trzeba jednak zaznaczyć, że operacje statystyczne (zwłaszcza rangowania) przeprowadzone zostały na całym zbiorze liczącym 2172 jednostki a wyłączenie gmin w skład których wchodziły miasta większe niż 4 tys. mieszkańców dokonane zostało z wynikowego szeregu rangowego.

3. Operacjonalizacja zmiennych

Dla pięciu wymienionych wcześniej zmiennych dobrane zostały wskaźniki operacyjne wykorzystujące dostępne dane. Od razu trzeba podkreślić, że w trakcie pracy nad operacjonalizacją zmiennych okazywało się, że dostępne bazy danych są ubogie. Co więcej, niektóre z danych przydatnych na tym etapie prac okazywały się mało wiarygodne, niekiedy zawierały liczne braki danych a nawet błędy. Z tego względu wykorzystywane dane empiryczne przechodziły proces kontroli, w wyniku którego w kilku przypadkach udało się korygować błędy danych źródłowych (we współpracy z instytucją zestawiającą dane), w

przypadku braków danych dla nielicznej grupy jednostek doszacowywano je biorąc pod uwagę dane dla powiatu oraz innych jednostek w tym samym powiecie. Szacunki takie były jednak stosowane tylko w wyjątkowych przypadkach i wówczas, gdy przesłanki dla nich były bardzo silne. W takich przypadkach jako zasadę przyjęto poszukiwanie zastępczych informacji nie zawierających braków danych, a szacunki traktowano jako ostateczność. W paru przypadkach wątpliwości dotyczące danych wyjaśniano telefonicznie z odpowiednim Urzędem Gminy.

W rezultacie uznać trzeba, że choć wykorzystane dane mogą zawierać pewne nieścisłości, jednak były one poddawane gruntownej kontroli i wszystkie dostrzeżone wątpliwości zostały wyjaśnione.

a. Niekorzystne położenie względem zewnętrznych rynków (peryferyjność położenia) miała charakter zmiennej dychotomicznej, ogół analizowanych jednostek podzielony został na „peryferyjne” i „nieperyferyjne”. Jako „peryferyjne” uznano takie jednostki, w których część granicy gminnej była zarazem granicą wojewódzką w starym lub aktualnym podziale administracyjnym i zarazem przez ich teren nie przechodziła droga krajowa. Jednostki „nieperyferyjne” to wszystkie jednostki pozostałe.

Podstawą dla podziału zbioru na obie grupy jednostek gminnych były mapy podziału administracyjnego starego (49 województw), aktualnego (16 województw) oraz mapa drogowa kraju.

b. Charakterystykę struktury demograficznej oparta została na trzech wskaźnikach empirycznych: współczynnika starości, wskaźniku feminizacji w grupie wieku 25-34 lata oraz wskaźniku atrakcyjności migracyjnej.

Współczynnik starości zdefiniowany został jako udział ludności w wieku poprodukcyjnym wśród ludności „faktycznie zamieszkałej” na podstawie danych BDR 2003

r., stan na koniec roku. Wysoka wartość współczynnika charakteryzowała sytuację niekorzystną.

Wskaźnik feminizacji w grupie wieku 25-34 lata obliczony został jako liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn w tej grupie wieku. Uzasadnieniem dla tego wskaźnika jest to, że jest on traktowany jako jeden z najważniejszych wskaźników deformacji struktury demograficznej powstałej w wyniku długotrwałych selektywnych migracji. Wykorzystuje on prawidłowość stwierdzaną w wielu badaniach (i stanowiącą jedno z tzw. praw Rawensteina), że kobiety migrują częściej niż mężczyźni oraz fakt selekcyjności migracji według wieku. Efektem migracji dla struktur demograficznych jest między innymi to, że na obszarach poddanych silnemu ujemnemu saldu migracji pojawia się niedobór młodych kobiet. Niedobór ten jest tym większy im bardziej długotrwały proces migracji i obejmuje stopniowo roczniki coraz starsze rozpoczynając od tych, w których natężenie migracji jest najwyższe (w polskich warunkach są to roczniki 24-25 lat). Wskaźnik ten interpretowany jest zazwyczaj jako skumulowany efekt strukturalny nadmiernych migracji o saldzie ujemnym.

Wskaźnik obliczony został na podstawie danych BDR 2003 dla ludności „faktycznie zamieszkałej” według stanu na koniec roku.

Atrakcyjność migracyjna (w literaturze demograficznej używa się również nazwy efektywność migracyjna) jest wskaźnikiem zbudowanym jako relacja salda migracji do obrotu migracyjnego. Wskaźnik ten zawiera się w przedziale $-1 - +1$, przy czym wartość -1 oznacza, że dany teren jest wyłącznie odpływowy, (co interpretowane jest w ten sposób, że ludność z niego „ucieka”, wartość 0 oznacza wymianę migracyjną zrównoważoną (napływ równy odpływowi) a wartość $+1$, że jest to teren tak atrakcyjny do zasiedlenia, że napływowi nie towarzyszy odpływ.

W agregacji gminami dane o migracjach (jest to statystyka zdarzeń demograficznych) wykazują małą stabilność. Z tego względu zdecydowano o wykorzystaniu

danych migracyjnych z okresu trzech lat (2001, 2002 i 2003) co w ogromnym stopniu zwiększyło wartość informacyjną wskaźnika. (W przypadku wskaźników opartych o dane o strukturze nie było potrzeby dokonywania takich procedur, są one jednak niezbędne dla danych o zdarzeniach w przypadku małych jednostek terytorialnych.)

U podstaw wykorzystania tego wskaźnika leży powszechne w literaturze przekonanie, że migracje odbywają się w takich kierunkach, aby osoba migrująca uzyskała z migracji pożytek, a więc z miejsc o niskim poziomie rozwoju do lepiej rozwiniętych, z oferujących mniejsze możliwości do oferujących większe itp. Wskaźnik atrakcyjności migracyjnej wyznacza continuum dla danego zbioru od obszarów o cechach niekorzystnych do zamieszkiwania do atrakcyjnych.

Dla budowy wskaźnika wykorzystano dane BDR dotyczące migracji wewnętrznych (odpływ wewnętrzny i napływ w ruchu wewnętrznym).

c. Charakterystyka struktury gospodarczej w układzie lokalnym oparta została na czterech wskaźnikach. Jeden z nich, dochody własne budżetu gminy w przeliczeniu na mieszkańca, charakteryzował własne możliwości budżetowe gminy. Warto zaznaczyć, że w trakcie prowadzonych analiz danych brano pod uwagę również inne wersje wskaźnika o podobnym charakterze. Okazało się wówczas, że jest on skorelowany na poziomie +0,999 z dochodami gminy z podatków na 1 mieszkańca (tego ostatniego nie włączono do ostatecznej analizy).

Dla obliczenia wskaźnika korzystano z danych BDR 2003, jako mianownik przyjęto liczbę ludności według faktycznego miejsca zamieszkania według stanu na koniec roku.

W przypadku pozostałych trzech wskaźników dotyczących struktur gospodarczych przyjęto założenie, że obszary wiejskie w Polsce stoją przed koniecznością głębokich przemian związanych z rozwojem wielofunkcyjnym, przez co rozumiano zmniejszenie wagi w lokalnej gospodarce funkcji rolniczej poprzez rozwój działów pozarolniczych, a w

konsekwencji pozarolniczych miejsc pracy. Już obecnie na wsi występuje bezrobocie jawne (rejestrowane) wynoszące ok. 1 mln osób. Jednocześnie przy obecnych strukturach agrarnych bezrobocie w formie ukrytej w rolnictwie szacowane jest na ponad milion (w 1996 roku PSR wykazał liczbę „zbędnych” przekraczającą 800 tys. co dawało stopę zbędności w granicach 20 %³). Przyspieszenie restrukturyzacji rolnictwa (procesów koncentracji w gospodarstwach rodzinnych) generować będzie dodatkowe nadwyżki podaży pracy na obszarach wiejskich. Z tych względów problemy pośrednio związane z monofunkcyjnością gospodarczą i rynkiem pracy potraktowane zostały jako podstawowe przy budowie wskaźników operacyjnych.

Wskaźnikiem bezpośrednio związanym z rynkiem pracy, który wykorzystano w analizie, jest stopa bezrobocia rejestrowanego. Wskaźnik oparty jest na informacji o liczbie bezrobotnych przyjętej z danych BDR 2003 (źródło nie podaje precyzyjnej daty) oraz liczbie ludności faktycznie zamieszkałej w wieku produkcyjnym (stan na koniec roku).

Generalnie ludność wiejską można podzielić na dwie główne grupy, ludność przebywającą w gospodarstwach domowych w skład których wchodzi użytkownik indywidualnego gospodarstwa rolnego i przebywającą w pozostałych gospodarstwach domowych (bez użytkownika gospodarstwa rolnego)⁴. Pierwsza z nich (dla uproszczenia nazwę ją ludnością rolniczą) stanowi ok. 60 %, druga – ok. 40 % w skali kraju. Podział ten jest ważny z dwóch powodów: (1) trzeba zdawać sobie sprawę, że znakomita większość bezrobotnych rejestrowanych (ok. 90 %) skupiona jest w gospodarstwach domowych ludności nierolniczej. Z drugiej strony „zbędni” w rolnictwie (na mocy definicji) w całości skupieni są w gospodarstwach domowych ludności rolniczej. Z tego względu informacja o stopie bezrobocia rejestrowanego nie jest wystarczająca dla charakterystyki lokalnego, wiejskiego

³ Dane mają charakter orientacyjny ze względu na problemy związane z określeniem skali zatrudnienia rolniczego. Z jednej strony zatrudnienie rolnicze w PSR 1996 było zawyżone poprzez sposób zadania pytania, z drugiej nowa definicja wykorzystana w spisie 2002 zdaniem autora sztucznie zaniża rzeczywistą skalę zatrudnienia rolniczego. Szczegółowe wyjaśnienie tych kwestii wymagałoby odrębnego opracowania, częściowo sprawę wyjaśniają najświeższe opracowania Izasława Frenkla, który szacuje, że rejestrowane w statystyce GUS

rynku pracy. (2) Przedstawiona ogólna klasyfikacja ludności wiejskiej jest również ważna z tego względu, że udział ludności w gospodarstwach domowych nierolniczych wzrasta wraz z różnicowaniem się gospodarki lokalnej poprzez wchodzenie nowych funkcji gospodarczych⁵.

Biorąc to pod uwagę przyjęto, że wobec braku możliwości bezpośredniego scharakteryzowania problemu bezrobocia ukrytego w rolnictwie, musi być ono uwzględnione na drodze pośredniej. Wskaźnikiem silnie skorelowanym (co potwierdzają analizy prowadzone na danych PSR 1996) ze skalą bezrobocia ukrytego w rolnictwie (stopą zbędności) jest zatrudnienie rolnicze na 100 ha użytków rolnych. Wskaźnik ten jest jednak skorelowany również z innymi cechami struktury agrarnej, a przede wszystkim (ujemnie) ze średnią wielkością gospodarstwa rolnego. W przypadku prowadzonej analizy jest to jego zaleta, gdyż zarówno wysokie bezrobocie ukryte jak i rozdrobnienie rolnictwa stanowią cechy niekorzystne, a więc fakt, że pośrednio wskazuje on na dwie cechy nie podważa zasadności jego wykorzystania.

Źródłem użytej informacji były dane Spisu Rolnego 2002, licznik wskaźnika to zatrudnieni wyłącznie lub głównie w gospodarstwach indywidualnych a mianownik – użytki rolne w gospodarstwach indywidualnych.

Ostatnim (czwartym) wskaźnikiem użytym dla charakterystyki struktur gospodarczych wykorzystanym przy analizie był udział ludności w gospodarstwach domowych rolniczych w ogólnej liczbie ludności. Uznano, że wysoki udział ludności rolniczej wskazuje na nadmierny udział funkcji rolniczej w strukturze gospodarki. Pewnym osłabieniem wskaźnikowej jego mocy jest fakt, że w relatywnie niewielkiej liczbie gmin o

zmniejszenie zatrudnienia rolniczego w okresie 1996-2002 w połowie ma charakter rzeczywisty, a w połowie związane jest z problemami definicyjnymi.

⁴ Pomijam nieznaczącą dla prowadzonej analizy grupę trzecią, przebywających w gospodarstwach zbiorowych.

⁵ Pamiętać trzeba, że czym innym jest wielofunkcyjność wsi i wielofunkcyjność rolnictwa, obecnie mowa jest o wielofunkcyjności wsi. Również warto zdawać sobie sprawę, że czym innym jest „ludność rolnicza” w rozumieniu użytym w opracowaniu i ludność pracująca w rolnictwie (to ostatnie nie przesądza czy jest to praca najemna czy w gospodarstwie rodzinnym), czym innym również ludność utrzymująca się z pracy własnej w rolnictwie (w tym przypadku problem dodatkowo musi uwzględniać pracę główną i dodatkową). Tego rodzaju subtelności dotyczące zatrudnienia rolniczego nie są możliwe do uwzględnienia w opracowaniu.

dominacji rolnictwa popegeerowskiego występuje wysoki udział gospodarstw (i ludności w nich) nierolniczych, jednak znaczenie tego zakłócenia mocy wskaźnikowej uwzględniono na etapie nadawania wag, o czym mowa będzie w dalszej części opracowania. Generalnie, wysoki udział gospodarstw domowych nierolniczych charakterystyczny jest dla regionów aglomeracyjnych, położonych w pobliżu miejskich rynków pracy miast średniej wielkości o rozwiniętej strukturze rynku pracy i w regionach o silnie rozwiniętej funkcji turystycznej.

Dla operacjonalizacji wskaźnika wykorzystano dane spisów 2002 roku.

d. Charakterystyka występowania problemów sfery społecznej, w tym również aktywności społecznej, oparta została o trzy wskaźniki: klienci pomocy społecznej na 1 tys. mieszkańców, odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną wśród dzieci w wieku 3-6 lat oraz frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich 2000 roku.

Wskaźniki te dobrane zostały w ten sposób, aby każdy z nich dotyczył innej ważnej sfery życia społecznego. Informacja o korzystaniu z pomocy społecznej jest związana z problemem ubóstwa wśród mieszkańców, odsetek dzieci w przedszkolach jest z jednej strony wskaźnikiem związanym z infrastrukturą społeczną, z drugiej – z wyrównywaniem szans edukacyjnych na progu kształcenia zróżnicowanych ze względu na uwarunkowania rodzinno-środowiskowe, a frekwencja wyborcza jest powszechnie w socjologii wykorzystywana jako wskaźnik aktywności społecznej i obywatelskiej.

Dane dotyczące opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym pochodzą z BDR 2003, licznik stanowi liczba dzieci w wieku 3-6 lat w przedszkolach, przedszkolach przyszkolnych oraz przedszkolach specjalnych, mianownik – liczba dzieci w wieku 3-6 lat wśród ludności faktycznie zamieszkałej, stan na koniec roku.

Wskaźnik związany z korzystaniem z systemu pomocy społecznej oparty jest o dane uzyskane z poszczególnych urzędów wojewódzkich i odniesione do liczby ludności faktycznie zamieszkałej, stan na koniec roku.

Dane dotyczące frekwencji wyborczej pochodzą z bazy danych Państwowej Komisji Wyborczej. Wyjaśnienia wymaga jednak dlaczego posłużono się informacją dotyczącą wyborów prezydenckich a nie lokalnych. Obie te możliwości były analizowane. Okazało się, że wybory o charakterze ogólnopolskim charakteryzują się rozkładem przestrzennym konsekwentnym, powiązaniem np. ze strukturą wykształcenia, elementami struktury społecznej, znanym z innych opracowań ogólnym zarysem zróżnicowania aktywności społecznej⁶ itp. W przeciwieństwie do nich na frekwencję w poszczególnych gminach w wyborach lokalnych duży wpływ mają czynniki specyficzne, takie jak ocena pracy rady i wójta w poprzedniej kadencji, występowanie lokalnych konfliktów interesów, przekonanie społeczności lokalnej na temat siły poparcia udzielanego poszczególnym kandydatom (przekonanie, że nie warto głosować, bo i tak wynik jest przesądzony bądź przeciwnie, mobilizacja elektoratu w celu zmiany władz) itp. W rezultacie rozkład przestrzenny frekwencji wyborczej w wyborach lokalnych z punktu widzenia celu analizy zakłócony był przez wiele czynników przypadkowych, niekontrolowanych.

e. Problem wyeliminowania jednostek miejsko-wiejskich w których waga rynku miejskiego jest znacząca, oznaczał wyłączenie w końcowej analizie gmin w których liczba mieszkańców miasta przekraczała 4 tys. osób. Posłużono się w tym celu danymi BDR 2003. Warto dodać, że w trakcie prac były podejmowane dodatkowe analizy związane z tym problemem, brano pod uwagę granicę 2 tys. mieszkańców, 3 tys. mieszkańców oraz możliwość wykorzystania procentowego udziału ludności miejskiej wśród ogółu ludności

gminy. Analizy te wykazały, że najwięcej argumentów przemawia na rzecz przyjętej granicy 4 tys. mieszkańców.

4. Metoda wyznaczenia zbioru gmin na terenie których znajdują się potencjalni beneficjanci programu

Po skompletowaniu danych statystycznych, ich kontroli i obliczeniu wskaźników powstał problem budowy miar syntetycznych. Ponieważ główne zmienne (struktura demograficzna, gospodarcza i problemy społeczne) w wyniku doboru wskaźników empirycznych oparte były o różne ich ilości, dla zachowania kontroli nad wagą poszczególnych zmiennych dla uogólnionej miary syntetycznej postanowiono opracowywać je oddzielnie. W rezultacie sprowadzono dane do takiej postaci, aby każdej z pięciu zmiennych odpowiadał jeden szereg liczbowy.

Podstawową techniką syntetyzowania wskaźników empirycznych dla danej zmiennej było rangowanie gmin (za pomocą opcji „pozycja” programu EXCEL, co pozwalało na nadanie takiej samej rangi jednostkom o takiej samej wartości wskaźnika oraz to, że najwyższa ranga równa była liczebności zbioru – za wyjątkiem takiej sytuacji, gdy kilka jednostek z końca szeregu posiadało tę samą wartość wskaźnika) a następnie sumownie rang. Kończącym syntetycznym wynikiem dla danej zmiennej (struktury demograficznej, gospodarczej i problemów społecznych) był szereg rangowy uzyskany w oparciu o sumę rang wskaźników empirycznych. Oczywiście za każdym razem analizowano kierunek sortowania przed rangowaniem biorąc pod uwagę, czy dana zmienna ma charakter stymulacyjny czy destymulacyjny.

W przypadku zmiennej określonej jako charakterystyka struktury demograficznej każdy ze wskaźników miał taką samą wagę równą 1. Zmienna określająca charakter struktury

⁶ Dane dotyczące aktywności społecznej pochodzące z badań prowadzonych przez różne ośrodki nie mogły być wykorzystane gdyż brak jest źródła obejmującego wszystkie gminy w Polsce w układzie porównywalnym,

gospodarczej zbudowana została w ten sposób, że wskaźnik bezrobocia rejestrowanego miał podwójną wagę w stosunku do pozostałych. Przesłanką dla tej decyzji było zrównoważenie nadmiernego kładzenia nacisku na struktury rolnictwa indywidualnego w stosunku do innych sektorów rolnictwa przez dwa wskaźniki : zatrudnienie na 100 ha uż. rolnych oraz udział ludności w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego.

Również w przypadku zmiennej związanej z problemami społecznymi na terenie gminy zdecydowano podwoić wagę wskaźnika „udział ludności korzystającej z systemu pomocy społecznej” w stosunku do pozostałych wskaźników.

Wykorzystując przedstawione zasady uzyskano syntetyczne wskaźniki dla tych zmiennych, które charakteryzowane były przez więcej niż jeden wskaźnik empiryczny. Warto dodać, że na tym etapie problem ważenia poszczególnych wskaźników był przedmiotem dyskusji oraz próbnych wyliczeń. Przyjęte rozwiązanie stanowi kolejny rozważany wariant uwzględniający problemy podnoszone w tych dyskusjach.

Omówiona procedura sprowadziła zbiór danych do pięciu informacji dla każdej jednostki, przy czym dwie z nich (charakteryzujące położenie jako peryferyjne lub nieperyferyjne oraz wielkość miasta w gminie wiejsko-miejskiej) miały charakter dychotomiczny a trzy pozostałe były syntetycznymi szeregami rangowymi.

Ostateczna procedura wyboru 500 jednostek przebiegała w kilku krokach:

1. dla trzech zmiennych niedychotomicznych obliczono szereg rangowy na podstawie sumy rang syntetycznych charakteryzujących poszczególne wskaźniki (strukturę demograficzną, gospodarczą i problemy społeczne), każda z tych zmiennych miała nadaną taką samą wagę;

2. uzyskane rangi syntetyczne (syntezę trzech zmiennych) przemnożono przez wagę równą 1 dla gmin nieperyferyjnych i równą 1,25 dla gmin peryferyjnych. Uzyskany rezultat stał się podstawą końcowego rankingu gmin.
3. Z szeregu rangowego końcowego wykreślono te jednostki, które nie spełniały kryterium związanego z wielkością miasta w przypadku gmin miejsko-wiejskich.

W wyniku przeprowadzonych prac udało się wyodrębnić 500 jednostek o najgorszej syntetycznej charakterystyce opartej o przyjęte kryteria. Jednostki te (gminy) powinny według przyjętych założeń stać się miejscem lokalizacji Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich. Ze względów technicznych wyodrębniono również 25 jednostek rezerwowych (najlepiej spełniających założone kryteria wśród gmin pozostałych). Zbiór „gmin rezerwowych” może zostać wykorzystany przez koordynatorów PRWOW o ile z podstawowej listy 500 jednostek pominięte zostaną inne (np. ze względu na to, że w danym województwie liczebność jednostek zakwalifikowanych jest bardzo mała, co podnosiłoby koszty technicznej obsługi Programu).

Dodać trzeba, że lista podstawowa ułożona została według województw i powiatów, natomiast lista rezerwowa ułożona według stopnia spełniania kryteriów wyboru, tak więc korzystając z listy rezerwowej wskazane jest zachowanie kolejności ew. dołączanych do projektu jednostek.

Lista gmin zakwalifikowanych do projektu

liczba gmin wiejskich	459
miejsko-wiejskich	41

Województwo

Dolnośląskie	5
Kujawsko-pomorskie	39
Lubelskie	96
Lubuskie	3
Łódzkie	36
Małopolskie	24
Mazowieckie	100
Opolskie	0
Podkarpackie	51
Podlaskie	28
Pomorskie	7
Śląskie	1
Świętokrzyskie	42
Warmińsko-mazurskie	39
Wielkopolskie	16
Zachodniopomorskie	13
razem	500

kod	POWIAT	GMINA	Typ jednostki
	Dolnośląskie		
020402	górowski	Jemielno	wiejska
020812	kłodzki	Radków	miejsko-wiejska
021703	strzebiński	Przeworno	wiejska
022202	wołowski	Wińsko	wiejska
022603	złotoryjski	Pielgrzymka	wiejska
	Kujawsko-pomorskie		
040106	aleksandrowski	Koneck	wiejska
040109	aleksandrowski	Zakrzewo	wiejska
040202	brodnicki	Bobrowo	wiejska
040204	brodnicki	Brzozie	wiejska
040205	brodnicki	Górzno	miejsko-wiejska
040207	brodnicki	Jabłonowo Pomorskie	miejsko-wiejska
040208	brodnicki	Osiek	wiejska
040209	brodnicki	Świedziebnia	wiejska
040502	golubsko-dobrzyński	Ciechocin	wiejska
040503	golubsko-dobrzyński	Golub-Dobrzyń	wiejska
040505	golubsko-dobrzyński	Radomin	wiejska
040506	golubsko-dobrzyński	Zbójno	wiejska
040605	grudziądzki	Rogóźno	wiejska
040606	grudziądzki	Świecie nad Osą	wiejska
040702	inowrocławski	Dąbrowa Biskupia	wiejska
040708	inowrocławski	Rojewo	wiejska
040805	lipnowski	Kikół	wiejska
040808	lipnowski	Tłuchowo	wiejska
040809	lipnowski	Wielgie	wiejska
040902	mogileński	Jeziora Wielkie	wiejska
041102	radziejowski	Bytoń	wiejska
041103	radziejowski	Dobre	wiejska
041104	radziejowski	Osięciny	wiejska
041107	radziejowski	Topólka	wiejska
041202	rypiński	Brzuze	wiejska
041203	rypiński	Rogowo	wiejska
041204	rypiński	Rypin	wiejska
041205	rypiński	Skrwilno	wiejska
041206	rypiński	Wąpielsk	wiejska
041603	tucholski	Kęsowo	wiejska
041605	tucholski	Śliwice	wiejska
041702	wąbrzeski	Dębowa Łąka	wiejska
041705	wąbrzeski	Wąbrzeźno	wiejska
041802	włocławski	Baruchowo	wiejska
041803	włocławski	Boniewo	wiejska
041806	włocławski	Chodecz	miejsko-wiejska
041808	włocławski	Izbica Kujawska	miejsko-wiejska
041809	włocławski	Kowal	wiejska
041811	włocławski	Lubień Kujawski	miejsko-wiejska
	Lubelskie		

060104	bialski	Drelów	wiejska
060106	bialski	Kodeń	wiejska
060108	bialski	Leśna Podlaska	wiejska
060112	bialski	Rokitno	wiejska
060113	bialski	Rossosz	wiejska
060202	biłgorajski	Aleksandrów	wiejska
060203	biłgorajski	Biłgoraj	wiejska
060204	biłgorajski	Biszczka	wiejska
060205	biłgorajski	Frampol	miejsko-wiejska
060206	biłgorajski	Goraj	wiejska
060207	biłgorajski	Józefów	miejsko-wiejska
060210	biłgorajski	Obsza	wiejska
060211	biłgorajski	Potok Górny	wiejska
060212	biłgorajski	Tarnogród	miejsko-wiejska
060213	biłgorajski	Tereszpol	wiejska
060214	biłgorajski	Turobin	wiejska
060302	chełmski	Białopole	wiejska
060304	chełmski	Dorohusk	wiejska
060305	chełmski	Dubienka	wiejska
060307	chełmski	Leśniowice	wiejska
060308	chełmski	Rejowiec Fabryczny	wiejska
060309	chełmski	Ruda-Huta	wiejska
060310	chełmski	Sawin	wiejska
060311	chełmski	Siedliszcze	wiejska
060312	chełmski	Wierzbica	wiejska
060313	chełmski	Wojślawice	wiejska
060314	chełmski	Żmudź	wiejska
060402	hrubieszowski	Dołhobyczów	wiejska
060403	hrubieszowski	Horodło	wiejska
060404	hrubieszowski	Hrubieszów	wiejska
060405	hrubieszowski	Mircze	wiejska
060406	hrubieszowski	Trzeszczany	wiejska
060407	hrubieszowski	Uchanie	wiejska
060502	janowski	Chrzanów	wiejska
060506	janowski	Modliborzyce	wiejska
060507	janowski	Potok Wielki	wiejska
060606	krasnostawski	Kraśniczyn	wiejska
060607	krasnostawski	Łopiennik Górny	wiejska
060609	krasnostawski	Rudnik	wiejska
060611	krasnostawski	Żółkiewka	wiejska
060702	kraśnicki	Annopol	miejsko-wiejska
060706	kraśnicki	Szastarka	wiejska
060710	kraśnicki	Zakrzówek	wiejska
060803	lubartowski	Firlej	wiejska
060804	lubartowski	Jeziorzany	wiejska
060805	lubartowski	Kamionka	wiejska
060806	lubartowski	Kock	miejsko-wiejska
060808	lubartowski	Michów	wiejska
060809	lubartowski	Niedźwiada	wiejska
060811	lubartowski	Ostrówek	wiejska

060813	lubartowski	Uścimów	wiejska
060909	lubelski	Krzczonów	wiejska
060916	lubelski	Zakrzew	wiejska
061002	łęczyński	Ludwin	wiejska
061103	łukowski	Adamów	wiejska
061104	łukowski	Krzywda	wiejska
061106	łukowski	Serokomla	wiejska
061107	łukowski	Stanin	wiejska
061108	łukowski	Stoczek Łukowski	wiejska
061110	łukowski	Wojcieszków	wiejska
061111	łukowski	Wola Mysłowska	wiejska
061201	opolski	Chodel	wiejska
061202	opolski	Józefów	wiejska
061203	opolski	Karczmiska	wiejska
061204	opolski	Łaziska	wiejska
061207	opolski	Wilków	wiejska
061301	parczewski	Dębowa Kłoda	wiejska
061306	parczewski	Siemień	wiejska
061307	parczewski	Sosnowica	wiejska
061502	radzyński	Borki	wiejska
061503	radzyński	Czemierniki	wiejska
061508	radzyński	Wołyń	wiejska
061602	rycki	Kłoczew	wiejska
061603	rycki	Nowodwór	wiejska
061606	rycki	Ułęż	wiejska
061704	świdnicki	Rybczewice	wiejska
061705	świdnicki	Trawniki	wiejska
061803	tomaszowski	Jarczów	wiejska
061804	tomaszowski	Krynice	wiejska
061805	tomaszowski	Lubycza Królewska	wiejska
061807	tomaszowski	Rachanie	wiejska
061808	tomaszowski	Susiec	wiejska
061809	tomaszowski	Tarnawatka	wiejska
061813	tomaszowski	Ułhówek	wiejska
061904	włodawski	Stary Brus	wiejska
061907	włodawski	Wola Uhruska	wiejska
061908	włodawski	Wryki	wiejska
062001	zamojski	Adamów	wiejska
062002	zamojski	Grabowiec	wiejska
062003	zamojski	Komarów-Osada	wiejska
062006	zamojski	Miączyn	wiejska
062007	zamojski	Nielisz	wiejska
062008	zamojski	Radecznicza	wiejska
062010	zamojski	Skierbieszów	wiejska
062011	zamojski	Stary Zamość	wiejska
062012	zamojski	Sułów	wiejska
	Lubuskie		
080207	krośnieński	Maszewo	wiejska
080408	nowosolski	Siedlisko	wiejska
081006	zagański	Niegosławice	wiejska

	Łódzkie		
100103	bełchatowski	Drużbice	wiejska
100203	kutnowski	Dąbrowice	wiejska
100207	kutnowski	Łanięta	wiejska
100208	kutnowski	Nowe Ostrowy	wiejska
100304	łaski	Widawa	wiejska
100402	łęczycki	Daszyna	wiejska
100404	łęczycki	Grabów	wiejska
100406	łęczycki	Piątek	wiejska
100407	łęczycki	Świnice Warckie	wiejska
100701	opoczyński	Białaczów	wiejska
100705	opoczyński	Paradyż	wiejska
100706	opoczyński	Poświętne	wiejska
100707	opoczyński	Sławno	wiejska
100708	opoczyński	Żarnów	wiejska
100902	pajęczański	Kiełczyglów	wiejska
100905	pajęczański	Rzaśnia	wiejska
100906	pajęczański	Siemkowice	wiejska
101001	piotrkowski	Aleksandrów	wiejska
101005	piotrkowski	Łęki Szlacheckie	wiejska
101007	piotrkowski	Ręczno	wiejska
101102	poddębicki	Pęczniew	wiejska
101105	poddębicki	Wartkowice	wiejska
101206	radomszczański	Kobiele Wielkie	wiejska
101207	radomszczański	Kodrąb	wiejska
101210	radomszczański	Masłowice	wiejska
101211	radomszczański	Przedbórz	miejsko-wiejska
101213	radomszczański	Wielgomłynny	wiejska
101214	radomszczański	Żytno	wiejska
101303	rawski	Cielądz	wiejska
101305	rawski	Regnów	wiejska
101306	rawski	Sadkowice	wiejska
101405	sieradzki	Burzenin	wiejska
101406	sieradzki	Goszczanów	wiejska
101603	tomaszowski	Budziszewice	wiejska
101608	tomaszowski	Rzeczycza	wiejska
101611	tomaszowski	Żelechlinek	wiejska
	Małopolskie		
120401	dąbrowski	Bolesław	wiejska
120406	dąbrowski	Radgoszcz	wiejska
120407	dąbrowski	Szczucin	wiejska
120503	gorlicki	Bobowa	wiejska
120505	gorlicki	Lipinki	wiejska
120506	gorlicki	Łużna	wiejska
120507	gorlicki	Moszczenica	wiejska
120509	gorlicki	Sękowa	wiejska
120510	gorlicki	Uście Gorlickie	wiejska
120704	limanowski	Jodłownik	wiejska
120708	limanowski	Łukowica	wiejska
120801	miechowski	Charsznica	wiejska

120803	miechowski	Kozłów	wiejska
120807	miechowski	Słaboszów	wiejska
120905	myślenicki	Raciechowice	wiejska
121006	nowosądecki	Korzenna	wiejska
121009	nowosądecki	Łącko	wiejska
121206	olkuski	Trzyciąż	wiejska
121404	proszowicki	Pałecznicza	wiejska
121601	tarnowski	Ciężkowice	miejsko-wiejska
121606	tarnowski	Ryglice	miejsko-wiejska
121607	tarnowski	Rzepiennik Strzyżewski	wiejska
121614	tarnowski	Zakliczyn	wiejska
121616	tarnowski	Szerzyny	wiejska
	Mazowieckie		
140103	białobrzeski	Radzanów	wiejska
140105	białobrzeski	Stromiec	wiejska
140106	białobrzeski	Wyśmierzyce	miejsko-wiejska
140206	ciechanowski	Ojrzeń	wiejska
140307	garwoliński	Maciejowice	wiejska
140402	gostyniński	Gostynin	wiejska
140403	gostyniński	Pacyna	wiejska
140404	gostyniński	Sanniki	wiejska
140405	gostyniński	Szczawin Kościelny	wiejska
140702	kozienicki	Głowaczów	wiejska
140703	kozienicki	Gniewoszów	wiejska
140706	kozienicki	Magnuszew	wiejska
140901	lipski	Chotcza	wiejska
140902	lipski	Ciepielów	wiejska
140904	lipski	Rzeczniów	wiejska
140905	lipski	Sienno	wiejska
140906	lipski	Solec nad Wisłą	wiejska
141006	łosicki	Stara Kornica	wiejska
141102	makowski	Czerwonka	wiejska
141104	makowski	Krasnosielec	wiejska
141105	makowski	Młynarze	wiejska
141108	makowski	Rzewnie	wiejska
141110	makowski	Szelków	wiejska
141302	mławski	Dzierzgowo	wiejska
141303	mławski	Lipowiec Kościelny	wiejska
141304	mławski	Radzanów	wiejska
141305	mławski	Strzegowo	wiejska
141306	mławski	Stupsk	wiejska
141307	mławski	Szreńsk	wiejska
141308	mławski	Szydłowo	wiejska
141309	mławski	Wieczfnia Kościelna	wiejska
141310	nowodworski	Wiśniewo	wiejska
141501	ostrołęcki	Baranowo	wiejska
141502	ostrołęcki	Czarnia	wiejska
141504	ostrołęcki	Goworowo	wiejska
141507	ostrołęcki	Łyse	wiejska

141508	ostrołęcki	Myszyniec	miejsko-wiejska
141511	ostrowski	Troszyn	wiejska
141605	ostrowski	Małkinia Górna	wiejska
141608	ostrowski	Stary Lubotyń	wiejska
141610	ostrowski	Wąsewo	wiejska
141611	otwocki	Zaręby Kościelne	wiejska
141706	otwocki	Osieck	wiejska
141904	płocki	Bulkowo	wiejska
141905	płocki	Drobin	miejsko-wiejska
141908	płocki	Mała Wieś	wiejska
141914	płocki	Staroźreby	wiejska
142005	płoński	Dzierżążnia	wiejska
142007	płoński	Naruszewo	wiejska
142010	płoński	Raciąż	wiejska
142202	przasnyski	Chorzele	miejsko-wiejska
142203	przasnyski	Czernice Borowe	wiejska
142204	przasnyski	Jednoróżec	wiejska
142205	przasnyski	Krasne	wiejska
142207	przysuski	Przasnysz	wiejska
142301	przysuski	Borkowice	wiejska
142302	przysuski	Gielniów	wiejska
142303	przysuski	Klwów	wiejska
142304	przysuski	Odrzywół	wiejska
142305	przysuski	Potworów	wiejska
142307	przysuski	Rusinów	wiejska
142308	pułtuski	Wieniawa	wiejska
142402	pułtuski	Obryte	wiejska
142405	pułtuski	Świercze	wiejska
142406	pułtuski	Winnica	wiejska
142407	radomski	Zatory	wiejska
142504	radomski	Jastrzębia	wiejska
142508	radomski	Pionki	wiejska
142509	radomski	Przytyk	wiejska
142511	radomski	Wierzbica	wiejska
142512	radomski	Wolanów	wiejska
142601	siedlecki	Domanice	wiejska
142605	siedlecki	Mordy	miejsko-wiejska
142612	siedlecki	Wodynie	wiejska
142703	sierpecki	Mochowo	wiejska
142704	sierpecki	Rościszewo	wiejska
142706	sierpecki	Szczutowo	wiejska
142804	sochaczewski	Młodzieszyn	wiejska
142903	sokołowski	Ceranów	wiejska
142905	sokołowski	Kosów Lacki	miejsko-wiejska
143001	szydłowiecki	Chlewiska	wiejska
143002	szydłowiecki	Jastrząb	wiejska
143003	szydłowiecki	Mirów	wiejska
143004	szydłowiecki	Orońsko	wiejska
143303	węgrowski	Korytnica	wiejska
143308	węgrowski	Stoczek	wiejska

143410	wołomiński	Strachówka	wiejska
143501	wyszkowski	Brańszczyk	wiejska
143502	wyszkowski	Długosiodło	wiejska
143503	wyszkowski	Rząśnik	wiejska
143506	wyszkowski	Zabrodzie	wiejska
143601	zwoleński	Kazanów	wiejska
143602	zwoleński	Policzna	wiejska
143603	zwoleński	Przyłęk	wiejska
143604	zwoleński	Tczów	wiejska
143701	zuromiński	Biezuń	miejsko-wiejska
143702	zuromiński	Kuczbork-Osada	wiejska
143703	zuromiński	Lubowidz	wiejska
143704	zuromiński	Lutocin	wiejska
143705	zuromiński	Siemiatkowo	wiejska
		Koziembrodzkie	

Podkarpackie

180202	brzozowski	Domaradz	wiejska
180203	brzozowski	Dydnia	wiejska
180206	brzozowski	Nozdrzec	wiejska
180302	dębicki	Brzostek	wiejska
180305	dębicki	Jodłowa	wiejska
180405	jarosławski	Laszki	wiejska
180408	jarosławski	Radymno	wiejska
180410	jarosławski	Roźwienica	wiejska
180502	jasielski	Brzyska	wiejska
180505	jasielski	Kołaczyce	wiejska
180506	jasielski	Krempna	wiejska
180507	jasielski	Nowy Żmigród	wiejska
180508	jasielski	Osiek Jasielski	wiejska
180605	kolbuszowski	Ranizów	wiejska
180606	kolbuszowski	Dzikowiec	wiejska
180803	leżajski	Kuryłówka	wiejska
180902	lubaczowski	Cieszanów	miejsko-wiejska
180903	lubaczowski	Horyniec-Zdrój	wiejska
180904	lubaczowski	Lubaczów	wiejska
180905	lubaczowski	Narol	miejsko-wiejska
180907	lubaczowski	Stary Dzików	wiejska
180908	lubaczowski	Wielkie Oczy	wiejska
181102	mielecki	Borowa	wiejska
181104	mielecki	Gawłuszowice	wiejska
181106	mielecki	Padew Narodowa	wiejska
181107	mielecki	Przeclaw	wiejska
181108	mielecki	Radomyśl Wielki	miejsko-wiejska
181109	mielecki	Tuszów Narodowy	wiejska
181110	mielecki	Wadowice Górne	wiejska
181201	nizański	Harasiuki	wiejska
181202	nizański	Jarocin	wiejska
181301	przemyski	Bircza	wiejska
181302	przemyski	Dubiecko	wiejska
181303	przemyski	Fredropol	wiejska

181305	przemyski	Krzywcza	wiejska
181309	przemyski	Stubno	wiejska
181402	przeworski	Adamówka	wiejska
181404	przeworski	Jawornik Polski	wiejska
181405	przeworski	Kańczuga	miejsko-wiejska
181502	ropczycko-sędziszowski	Ostrów	wiejska
181505	ropczycko-sędziszowski	Wielopole Skrzyńskie	wiejska
181605	rzeszowski	Dynów	wiejska
181702	sanocki	Besko	wiejska
181704	sanocki	Komańcza	wiejska
181706	sanocki	Tyrawa Wołoska	wiejska
181708	sanocki	Zarszyn	wiejska
181802	stalowowolski	Bojanów	wiejska
181804	stalowowolski	Radomyśl nad Sanem	wiejska
181805	stalowowolski	Zaklików	wiejska
181902	strzyżowski	Frysztak	wiejska
181905	strzyżowski	Wiśniowa	wiejska
	Podlaskie		
200103	augustowski	Bargłów Kościelny	wiejska
200104	augustowski	Lipsk	miejsko-wiejska
200107	augustowski	Sztabin	wiejska
200208	białostocki	Poświętne	wiejska
200402	grajewski	Grajewo	wiejska
200405	grajewski	Szczuczyn	miejsko-wiejska
200406	grajewski	Wąsosz	wiejska
200505	hajnowski	Dubicze Cerkiewne	wiejska
200509	hajnowski	Narewka	wiejska
200603	kolneński	Kolno	wiejska
200604	kolneński	Mały Płock	wiejska
200606	kolneński	Turośl	wiejska
200703	łomżyński	Miastkowo	wiejska
200709	łomżyński	Zbójna	wiejska
200803	moniecki	Jaświły	wiejska
200903	sejneński	Krasnopol	wiejska
200905	sejneński	Sejny	wiejska
201007	siemiatycki	Nurzec-Stacja	wiejska
201008	siemiatycki	Perlejewo	wiejska
201104	sokólski	Krynki	wiejska
201106	sokólski	Nowy Dwór	wiejska
201110	sokólski	Szudziałowo	wiejska
201202	suwalski	Filipów	wiejska
201204	suwalski	Przerośl	wiejska
201206	suwalski	Rutka-Tartak	wiejska
201209	suwalski	Wiżajny	wiejska
201304	wysokomazowiecki	Klukowo	wiejska
201403	zambrowski	Rutki	wiejska
	Pomorskie		
220103	bytowski	Czarna Dąbrówka	wiejska
220205	chojnicki	Konarzyny	wiejska
221205	śląpski	Kępice	miejsko-wiejska

221209	słupski	Smołdzino	wiejska
221307	starogardzki	Osieczna	wiejska
221308	starogardzki	Osiek	wiejska
221603	sztumski	Stary Dzierzgoń	wiejska
	Śląskie		
240402	częstochowski	Dąbrowa Zielona	wiejska
	Świętokrzyskie		
260102	buski	Gnojno	wiejska
260108	buski	Wiślica	wiejska
260201	jędrzejowski	Imielno	wiejska
260205	jędrzejowski	Oksa	wiejska
260207	jędrzejowski	Słupia (Jędrzejowska)	wiejska
260301	kazimierski	Bejsce	wiejska
260305	kazimierski	Skalbmierz	miejsko-wiejska
260401	kielecki	Bieliny	wiejska
260407	kielecki	Łągów	wiejska
260408	kielecki	Łopuszno	wiejska
260413	kielecki	Nowa Słupia	wiejska
260416	kielecki	Raków	wiejska
260501	konecki	Fałków	wiejska
260502	konecki	Gowarczów	wiejska
260504	konecki	Radoszyce	wiejska
260505	konecki	Ruda Maleniecka	wiejska
260506	konecki	Słupia (Konecka)	wiejska
260507	konecki	Smyków	wiejska
260601	opatowski	Baćkowice	wiejska
260602	opatowski	Iwaniska	wiejska
260603	opatowski	Lipnik	wiejska
260706	ostrowiecki	Waśniów	wiejska
260801	pińczowski	Działoszyce	miejsko-wiejska
260802	pińczowski	Kije	wiejska
260803	pińczowski	Michałów	wiejska
260903	sandomierski	Klimontów	wiejska
260904	sandomierski	Koprzywnica	miejsko-wiejska
260906	sandomierski	Obrazów	wiejska
260907	sandomierski	Samborzec	wiejska
260908	sandomierski	Wilczyce	wiejska
261002	skarżyski	Bliżyn	wiejska
261003	skarżyski	Łączna	wiejska
261102	starachowicki	Brody	wiejska
261103	starachowicki	Mirzec	wiejska
261104	starachowicki	Pawłów	wiejska
261201	staszowski	Bogoria	wiejska
261204	staszowski	Osiek	miejsko-wiejska
261208	staszowski	Szydłów	wiejska
261301	włoszczowski	Kluczewsko	wiejska
261302	włoszczowski	Krasocin	wiejska
261304	włoszczowski	Radków	wiejska
261305	włoszczowski	Secemin	wiejska
	Warmińsko-mazurskie		

280105	bartoszycki	Górowo Iławeckie	wiejska
280106	bartoszycki	Sępopol	miejsko-wiejska
280204	braniewski	Lelkowo	wiejska
280205	braniewski	Pieniężno	miejsko-wiejska
280207	braniewski	Wilczęta	wiejska
280302	działdowski	Działdowo	wiejska
280303	działdowski	Iłowo-Osada	wiejska
280305	działdowski	Płońnica	wiejska
280402	elbląski	Godkowo	wiejska
280404	elbląski	Markusy	wiejska
280408	elbląski	Rychliki	wiejska
280409	elbląski	Tolknicko	miejsko-wiejska
280503	ełcki	Kalinowo	wiejska
280504	ełcki	Prostki	wiejska
280505	ełcki	Stare Juchy	wiejska
280606	giżycki	Miłki	wiejska
280610	giżycki	Wydminy	wiejska
280802	kętrzyński	Barciany	wiejska
280803	kętrzyński	Kętrzyn	wiejska
280806	kętrzyński	Srokowo	wiejska
280902	lidzbarski	Kiwity	wiejska
280903	lidzbarski	Lidzbark Warmiński	wiejska
280904	lidzbarski	Lubomino	wiejska
281101	nidzicki	Janowiec Kościelny	wiejska
281102	nidzicki	Janowo	wiejska
281202	nowomiejski	Biskupiec	wiejska
281203	nowomiejski	Grodziczno	wiejska
281303	olecki	Kowale Oleckie	wiejska
281305	olecki	Świątajno	wiejska
281502	ostródzki	Dąbrówno	wiejska
281503	ostródzki	Grunwald	wiejska
281506	ostródzki	Miłakowo	miejsko-wiejska
281702	szczycieński	Dźwierzuty	wiejska
281705	szczycieński	Rozogi	wiejska
281708	szczycieński	Wielbark	wiejska
281801	gołdapski	Banie Mazurskie	wiejska
281802	gołdapski	Dubeninki	wiejska
281901	węgorzewski	Budry	wiejska
281902	węgorzewski	Pozezdrze	wiejska
	Wielkopolskie		
300705	kaliski	Koźminek	wiejska
300707	kaliski	Mycielin	wiejska
300902	kolski	Babinek	wiejska
300904	kolski	Dąbie	miejsko-wiejska
300909	kolski	Olszówka	wiejska
300911	kolski	Przedecz	miejsko-wiejska
301002	koniński	Grodziczno	wiejska
301009	koniński	Skulsk	wiejska
301013	koniński	Wierzbinek	wiejska
301014	koniński	Wilczyn	wiejska

301801	ostrzeszowski	Czajków	wiejska
302001	pleszewski	Chocz	wiejska
302004	pleszewski	Gizałki	wiejska
302303	słupecki	Orchowo	wiejska
302702	turecki	Brudzew	wiejska
303004	wrzesiński	Pyzdry	miejsko-wiejska
Zachodniopomorskie			
320201	choszcheński	Bierzwnik	wiejska
320204	choszcheński	Krzęcin	wiejska
320205	choszcheński	Pełczyce	miejsko-wiejska
320501	gryficki	Brojce	wiejska
321202	pyrzycki	Kozielice	wiejska
321204	pyrzycki	Przelewice	wiejska
321305	sławieński	Postomino	wiejska
321306	sławieński	Sławno	wiejska
321403	stargardzki	Dobrzany	miejsko-wiejska
321404	stargardzki	Dolice	wiejska
321602	świdwiński	Brzeźno	wiejska
321604	świdwiński	Rąbino	wiejska
321606	świdwiński	Świdwin	wiejska

Lista gmin rezerwowych

kod	Województwo	Powiat	Gmina	Klejność
141004	Mazowieckie	łosicki	Platerów	1
141915	Mazowieckie	płocki	Wyszogród	2
101208	Łódzkie	radomszczański	Lgota Wielka	3
060306	Lubelskie	chełmski	Kamień	4
121503	Małopolskie	suski	Budzów	5
060902	Lubelskie	lubelski	Borzechów	6
281505	Warmińsko-mazurskie	ostródzki	Małtydy	7
260902	Świętokrzyskie	sandomierski	Dwikozy	8
100205	Łódzkie	kutnowski	Krzyżanów	9
120706	Małopolskie	limanowski	Laskowa	10
280103	Warmińsko-mazurskie	bartoszycki	Bartoszyce	11
180103	Podkarpackie	bieszczacki	Czarna	12
061810	Lubelskie	tomaszowski	Telatyn	13
321803	Zachodniopomorskie	łobeski	Radowo Małe	14
061806	Lubelskie	tomaszowski	Łaszczów	15
142003	Mazowieckie	płoński	Boboszewo	16
142607	Mazowieckie	siedlecki	Przesmyki	17
100503	Łódzkie	łowicki	Chąšno	18
060503	Lubelskie	janowski	Dzwola	19
060608	Lubelskie	krasnostawski	Rejowiec	20
281103	Warmińsko-mazurskie	nidzicki	Kozłowo	21
060501	Lubelskie	janowski	Batorz	22
142012	Mazowieckie	płoński	Załuski	23
142505	Mazowieckie	radomski	Jedleńsk	24
020704	Dolnośląskie	kamiennogórski	Marciszów	25

ANEKS

Rozkłady przestrzenne wskaźników empirycznych, zmiennych (miary syntetyczne)
oraz rozkład przestrzenny gmin wytypowanych do lokalizacji
Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich